

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU MÄÄRUS (esimene koda)

10. aprill 2018*

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Euroopa Kohtu kodukorra artikkel 99 –
Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Kohtualluvus vanemliku vastutusega seotud asjades –
Lapse hooldusõigus – Määrus (EÜ) nr 2201/2003 – Artiklid 8, 10 ja 13 – Mõiste lapse „harilik
viibimiskoht“ – Teise liikmesriigi kohtu otsus, mis puudutab lapse viibimiskohta –
Ebaseaduslik äraviimine või kinnihoidmine – Kohtualluvus lapseröövi korral

Kohtuasjas C-85/18 PPU,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Judecătoria Oradea (Oradea esimese astme kohus, Rumeenia)
4. oktoobri 2017. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 8. veebruaril
2018, menetluses

CV

versus

DU,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president R. Silva de Lapuerta, kohtunikud C. G. Fernlund, A. Arabadjiev, S. Rodin
(ettekandja) ja E. Regan,

kohtujurist: P. Mengozzi,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

võttes arvesse Euroopa Kohtu presidendi poolt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 107 alusel
20. veebruaril 2018 esitatud taotlust kaaluda vajadust käesoleva eelotsusetaotluse lahendamiseks
kiirmenetluses,

arvestades esimese koja 28. veebruari 2018. aasta otsust kohaldada kõnealuse eelotsusetaotluse suhtes
kiirmenetlust,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: rumeenia.

määruse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrust (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (ELT 2003, L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243).
- 2 Taotlus on esitatud alaealise lapse vanemate CV ja DU vahelises kohtuvaidluses lapse hariliku viibimiskoha ja tema ülalpidamiseks vajaliku elatise kindlaksmääramise üle.

Õiguslik raamistik

Rahvusvaheline õigus

- 3 Haagis 25. oktoobril 1980 sõlmitud lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvahelise konventsiooni (edaspidi „1980. aasta Haagi konventsioon“) eesmärk on – nagu selle preambulist ilmneb – muu hulgas rahvusvaheliselt kaitsta last tema õigusvastasest äraviimisest või kinnihoidmisest tulenevate kahjulike tagajärgede eest ning menetluse kehtestamine, et tagada lapse viivitamatu tagastamine tema hariliku viibimiskoha riiki. Selle konventsiooni on ratifitseerinud kõik Euroopa Liidu liikmesriigid.
- 4 Nimetatud konventsiooni artikkel 3 näeb ette:

„Lapse äraviimine või kinnihoidmine on õigusvastane, kui:

- a) sellega rikutakse ühis- või ainuhooldusõigust, mis oli antud isikule, asutusele või muule organile selle riigi õiguse alusel, kus oli lapse harilik viibimiskoht enne äraviimist või kinnihoidmist, ning
- b) äraviimise või kinnihoidmise ajal teostati ühis- või ainuhooldusõigust või seda oleks tehtud, kui last ei oleks ära viidud ega kinni hoitud.

Punktis a nimetatud hooldusõigus tekib seaduse, kohtulahendi, haldusakti või selles riigis õigusliku toimega kokkuleppe alusel.“

Liidu õigus

Määrus nr 2201/2003

- 5 Määruse nr 2201/2003 põhjendustes 12 ja 17 on kirjas:

„(12) Käesoleva määrusega kehtestatud kohtualluvuse alused vanemliku vastutuse küsimustes kujundatakse lapse huve silmas pidades, eeskätt läheduskriteeriumi põhjal. See tähendab, et jurisdiktsioon peaks esimeses järjekorras olema lapse alalise elukoha [mõiste „alaline elukoht“ asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „harilik viibimiskoht“] liikmesriigil, välja arvatud teatavatel lapse elukoha vahetamise juhtudel või vastavalt kokkuleppele vanemliku vastutuse kandjate vahel.

[...]

(17) Lapse ebaseadusliku äraviimise või kinnipidamise korral tuleks viivitamatult saavutada lapse tagastamine ja sel eesmärgil kohaldatakse jätkuvalt 1980. aasta Haagi konventsiooni, mida täiendavad käesoleva määruse sätted, eriti artikkel 11. [...]“.

6 Määruse artikkel 1 „Kohaldamisala“ näeb ette:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse järgmisi valdkondi käsitlevate tsiviilasjade suhtes igat liiki kohtutes:

- a) abielulahutus, lahuselu või abielu kehtetuks tunnistamine;
- b) vanemliku vastutuse tekkimine, teostamine, piiramine või äravõtmine.

2. Artikli 1 lõikes b osutatud küsimused võivad käsitleda eelkõige järgmist:

- a) eestkosteõigus ja suhtlusõigus;

[...]

3. Käesolevat määrust ei kohaldata järgmiste juhtumite suhtes:

[...]

- e) ülalpidamiskohustus;

[...]“.

7 Määruse artikkel 2 „Mõisted“ näeb ette:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

7) mõiste „vanemlik vastutus“ tähendab kõiki lapse isiku või varaga seotud õigusi ja kohustusi, mis antakse füüsilisele või juriidilisele isikule kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal. See mõiste hõlmab eestkosteõigust ja suhtlusõigust;

8) mõiste „vanemliku vastutuse kandja“ on iga isik, kellel on lapse suhtes vanemlik vastutus;

9) mõiste „eestkosteõigus“ [mõiste „eestkosteõigus“ asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „isikuhooldusõigus“] hõlmab lapse isiku eest hoolitsemisega seotud õigusi ja kohustusi, eeskätt õigust määrata lapse elukoht;

[...]

11) mõiste „ebaseaduslik äraviimine või kinnipidamine“ tähendab lapse äraviimist või kinnipidamist juhul, kui:

- a) sellega rikutakse kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal saadud isikuhooldusõigust liikmesriigi seaduse alusel, kus laps alaliselt elas vahetult enne äraviimist või kinnipidamist;

ning

b) seda isikuhooldusõigust teostati tegelikult äraviimise või kinnipidamise ajal üksi või ühiselt või seda oleks teostatud, kui äraviimist või kinnipidamist ei oleks toimunud. Isikuhooldusõigust loetakse ühiselt teostatavaks, kui vastavalt kohtuotsusele või seaduse alusel ei saa üks vanemliku vastutuse kandja ilma teise vanemliku vastutuse kandja nõusolekuta otsustada lapse elukohta.“

8 Sama määruse artikkel 8 „Üldine kohtualluvus“ näeb ette:

„1. Liikmesriigi kohtutel on vanemliku vastutuse asjus pädevus lapse suhtes, kelle harilik viibimiskoht on hagi esitamise ajal selles liikmesriigis.

2. Lõiget 1 kohaldatakse, kui artiklitest 9, 10 ja 12 ei tulene teisiti.“

9 Määruse nr 2201/2003 artikkel 10 „Kohtualluvus lapseröövi korral“ näeb ette:

„Lapse ebaseadusliku äraviimise või kinnipidamise korral säilitavad selle liikmesriigi kohtud, kus oli lapse harilik viibimiskoht vahetult enne äraviimist või kinnipidamist, oma pädevuse, kuni [lapse harilikuks viibimiskohaks on saanud teine liikmesriik] ja

a) iga isik, institutsioon või muu organ, kellel on isikuhooldusõigus, on nõustunud äraviimise või kinnipidamisega;

või

b) laps on elanud kõnealuses teises liikmesriigis vähemalt ühe aasta pärast seda, kui isik, institutsioon või muu organ, kellel on isikuhooldusõigus, on saanud või peaks olema saanud teada lapse asukoha ning laps on oma uues keskkonnas kohanenud ja vähemalt üks järgmistest tingimustest on täidetud:

- i) ühe aasta jooksul pärast seda, kui isikuhooldusõiguse kasutaja on saanud või peaks olema saanud teada lapse asukoha, ei ole esitatud tagasitoomise taotlust pädevatele asutustele liikmesriigis, kuhu laps on ära viidud või kus teda kinni peetakse;
- ii) isikuhooldusõiguse kasutaja esitatud tagasitoomistaotlus on tühistatud ja alapunktis i sätestatud ajavahemiku jooksul ei ole esitatud uut taotlust;
- iii) läbivaatamisel olev kohtuasi liikmesriigis, kus [oli lapse harilik viibimiskoht] vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist, on lõpetatud vastavalt artikli 11 lõikele 7;
- iv) selle liikmesriigi kohtutes, kus [oli lapse harilik viibimiskoht] vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist, on tehtud isikuhooldusõigust käsitlev kohtuotsus, mis ei hõlma lapse tagasitoomist.“ [täpsustatud tõlge]

10 Määruse artikkel 11 „Lapse tagasitoomine“ sätestab:

„1. Kui isik, institutsioon või muu organ, kellel on isikuhooldusõigus, taotleb liikmesriigi pädevatelt asutustelt kohtuotsuse tegemist [1980. aasta Haagi konventsiooni] alusel, et saavutada lapse tagasitoomist, kes on ebaseaduslikult ära viidud või kinni peetud liikmesriigis, mis ei ole see liikmesriik, kus [oli lapse harilik viibimiskoht] vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist, kohaldatakse lõikeid 2–8.

[...]

3. Kohus, kellele on esitatud lõikes 1 nimetatud lapse tagasitoomise taotlus, tegutseb taotluse menetlemisel kiiresti, kasutades kõige kiiremat siseriiklikus õiguses sätestatud korda.

Ilma et see piiraks esimese lõigu kohaldamist, teeb kohus otsuse hiljemalt kuus nädalat pärast taotluse esitamist, kui see ei ole erandlike asjaolude tõttu võimatu.

[...]“. [täpsustatud tõlge]

- 11 Määruse artikli 13 „Lapse kohalviibimisel põhinev kohtualluvus“ lõige 1 näeb ette:

„Kui lapse alalist elukohta ei saa kindlaks teha ja kohtualluvust määrata artikli 12 alusel, on pädevad selle liikmesriigi kohtud, kus laps viibib.“

Määrus (EÜ) nr 4/2009

- 12 Nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määrust (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes (ELT 2009, L 7, lk 1) kohaldatakse selle artikli 1 lõike 1 kohaselt „pere-, sugulus-, abielu- või hõimlussuhetest tulenevate ülalpidamiskohustuste suhtes“.
- 13 Määruse artikkel 3 „Üldsätted“ on sõnastatud järgmiselt:

„Liikmesriikides on ülalpidamiskohustuste küsimustes pädevad otsustama:

[...]

d) kohus, mis on kohtu asukohariigi õiguse kohaselt pädev menetlema vanemlikku vastutust käsitlevaid kohtuasju, kui ülalpidamiskohustust käsitlev asi on nendega seotud, välja arvatud juhul, kui kohtualluvuse aluseks on üksnes ühe poole kodakondsus.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 14 Eelotsusetaotlusest selgub, et Rumeenia kodanikud CV ja DU elasid mitteabielulises kooselus Portugalis. Neil on üks laps, kes sündis nimetatud liikmesriigis 29. oktoobril 2010. Nende pojal on Portugali kodakondsus.
- 15 2015. aasta juulis lõpetasid vanemad oma kooselu. Ema DU lahkus nende ühisest elukohast. Nende laps jäi elama isa CV juurde.
- 16 Pärast lahkuminekut oli lapse vanematel Portugali õiguse kohaselt ühine vanemlik vastutus, mis muu hulgas hõlmab õigust otsustada lapse viibimiskoha üle.
- 17 Ema esitas 11. aprillil 2016 Portugali kohtusse avalduse, milles palus, et lapse hooldusõigus määrataks talle.
- 18 Isa sõitis 25. aprillil 2016 Portugalist Rumeeniasse ja võttis lapse tema ema nõusolekuta endaga kaasa.
- 19 Asja menetlev Portugali kohus rahuldab oma 15. juuli 2016. aasta esialgse õiguskaitse otsusega ema avalduse ja määras lapse hooldusõiguse temale.
- 20 Ema pöördus 4. aprillil 2017 pädevasse Rumeenia kohtusse, et paluda 1980. aasta Haagi konventsiooni alusel lapse tagasitoomist. Tribunalul București (Bukaresti kõrgem kohus, Rumeenia) tuli seega algatada rahvusvahelist lapseröövi käsitlev menetlus.

- 21 Seejärel tegi see kohus tsiviilkohtumenetluses otsuse, milles määras lapse Portugali tagasiviimise põhjusel, et nimetatud liikmesriiki tuli pidada lapse harilikuks viibimiskohaks. Seda kohtuotsust kinnitas Curtea de Apel București (Bukaresti apellatsioonikohus, Rumeenia) 16. augusti 2017. aasta otsuses, milles leidis, et Rumeeniat ei saa pidada lapse harilikuks viibimiskohaks, kuna ta on ebaseaduslikult Portugalist Rumeeniasse toodud.
- 22 Lapse isa esitas 21. aprillil 2017 kõnealuselt kohtumenetlusest sõltumata hagi Judecătoria Oradeale (Oradea esimese astme kohus, Rumeenia) – kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus –, milles palus, et see kohus määraks lapse hariliku viibimiskohana kindlaks tema Rumeenias asuva elukoha ning et lapse emalt mõistetakse välja elatis ja kohtukulud.
- 23 CV märgib sellega seoses, et pärast seda, kui DU nende ühisest elukohast lahkus, on ta last vaid harva külastanud ning ei ole tema ülalpidamises ega koolitamises osalenud. Selline olukord kestab tema sõnul ka praegu, kuna DU on nende lapsega vaid kord kuus telefoniühenduses.
- 24 DU palub jätta hagi rahuldamata ja esitab Rumeenia tsiviilseadustiku artikli 132 alusel vastuväite eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevuse puudumise kohta, viidates sealjuures määruse nr 2201/2003 artiklile 8 ja asjaolule, et pädevad Rumeenia kohtud, kes lapseröövi küsimust lahendasid, leidsid eespool viidatud otsustes, et nende lapse alaline elukoht on Portugalis.
- 25 Kohtu pädevuse puudumise vastuväite peale palus isa eelotsusetaotluse esitanud kohtul pöörduda Euroopa Kohtu poole eelotsuse küsimusega, kuidas tõlgendada mõistet lapse „harilik viibimiskoht“, nagu see on sisuliselt toodud määruse nr 2201/2003 artiklis 8.
- 26 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et tal tuleb esiteks analüüsida lapse ema esitatud vastuväidet kohtu pädevuse puudumise kohta ning et selle väite üle otsustamisel tuleb tal lähtuda nimetatud mõistest „harilik viibimiskoht“.
- 27 Sellega seoses nendib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kuigi sel kuupäeval, kui tema poole kõnealuselt vaidluse lahendamiseks pöörduti, oli lapse harilik viibimiskoht oma isa juures Oradeas (Rumeenia), leidsid pädevad kohtud käesoleva kohtumääruse punktis 21 nimetatud otsustes, et lapse viimine Portugalist Rumeeniasse oli ebaseaduslik ning et tema harilik viibimiskoht on Portugalis.
- 28 Neil asjaoludel otsustas Judecătoria Oradea (Oradea esimese astme kohus, Rumeenia) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas lapse hariliku elukoha mõistet määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 tähenduses tuleb tõlgendada nii, et koht, kus lapsel on tekkinud teatud tugevusega sotsiaalsed ja perekondlikud sidemed, on lapse harilik viibimiskoht sõltumata sellest, et teises liikmesriigis on tehtud kohtuotsus pärast seda, kui laps oli koos oma isaga asunud elama liikmesriiki, kus alaealised need sotsiaalsed ja perekondlikud sidemed tekkisid? Või tuleb sellisel juhul kohaldada määruse nr 2201/2003 artikli 13 sätteid lapse kohalviibimisel põhineva kohtualluvuse kohta?
2. Kas hariliku viibimiskoha kindlakstegemise seisukohast omab tähtsust see, et alaealine on selle liikmesriigi kodanik, kuhu ta on koos oma isaga elama asunud, kui tema vanematel on ainult Rumeenia kodakondsus?“

Kiirmenetlus

- 29 Euroopa Kohtu president palus Euroopa Kohtu kodukorra artikli 107 lõike 3 alusel 20. veebruari 2018. aasta memorandumis vastaval koval, milleks on esimene koda, kaaluda vajadust käesoleva eelotsusetaotluse lahendamiseks kiirmenetluses.

- 30 Sellega seoses tuleb tõdeda, et kohtupraktika kohaselt tunnustab Euroopa Kohus kohtuasja kiire lahendamise vajadust lapse äraviimise olukordades eelkõige siis, kui lapse lahutamine vanemast võib halvendada nende vahelisi suhteid või kahjustada nende praegusi või tulevasi suhteid ja põhjustada korvamatut kahju (vt selle kohta 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Aguirre Zarraga, C-491/10 PPU, EU:C:2010:828, punkt 39).
- 31 Eelotsusetaotlusest ilmneb, et kõnealune laps, kes on seitsmeaastane, elab juba ligi kaks aastat oma isaga Rumeenias ja on eraldatud oma emast, kes elab Portugalis. Eelotsusetaotluse esitanud kohus meenutab sellega seoses, et pädevad Rumeenia kohtud, kelle poole pöörduiti 1980. aasta Haagi konventsiooni tähenduses rahvusvahelist lapseröövi puudutava vaidluse lahendamiseks, on jõustunud kohtuotsusega tuvastanud, et lapse Portugalist Rumeeniasse viimine oli ebaseaduslik. Ta täpsustab veel, et CV väidab pooleliolevas menetluses, et DU on nende lapsega ainult kord kuus telefoniühenduses.
- 32 Neil asjaoludel ja arvestades seda, et kõnealune laps on tema arengu seisukohast tundlikus eas, võib käesoleva olukorra jätkumine oluliselt või koguni pöördumatult kahjustada selle alaealise lapse suhet oma emaga. Kuna lisaks on eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmetel kõnealuse lapse sotsiaalsed ja perekondlikud sidemed tema praeguse viibimiskoha liikmesriigis juba küllaltki tugevad, võib sellise olukorra jätkumine veelgi enam ohtu seada tema perekondlike ja sotsiaalsete sidemete tekkimise võimaliku tagasipöördumise korral Portugali (vt selle kohta 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Aguirre Zarraga, C-491/10 PPU, EU:C:2010:828, punkt 40).
- 33 Neil asjaoludel otsustas esimene koda 28. veebruaril 2018 ettekandja-kohtuniku ettepanekul ja olles ära kuulanud kohtujuristi, lahendada käesoleva eelotsusetaotluse kiirmenetluses.

Eelotsuse küsimuste analüüs

- 34 Kodukorra artikkel 99 näeb ette, et kui Euroopa Kohtule esitatud eelotsuse küsimus on identne küsimusega, millele Euroopa Kohus on juba vastuse andnud, või kui küsimusele võib vastuse selgelt tuletada kohtupraktikast või kui esitatud küsimusele antav vastus ei tekita põhjendatud kahtlust, võib Euroopa Kohus igal ajal ettekandja-kohtuniku ettepanekul ja pärast kohtujuristi ärakuulamist lahendada kohtuasja põhistatud määrusega.
- 35 Käesolevas asjas esitatud eelotsusetaotluse puhul tuleb seda sätet kohaldada.
- 36 Sissejuhatuses tuleb tõdeda, et asjaolu, et liikmesriigi kohus on eelotsuse küsimuses vormiliselt viidanud üksnes liidu õiguse teatud sätetele, ei takista siiski Euroopa Kohut esitamast liikmesriigi kohtule kõiki tõlgendamise aspekte, mis võivad olla tarvilikud tema menetluses oleva kohtuasja lahendamisel, olenemata sellest, kas liikmesriigi kohus neile oma küsimustes viitas või mitte (vt eelkõige 29. septembri 2016. aasta kohtuotsus Essent Belgium, C-492/14, EU:C:2016:732, punkt 43, ja 15. veebruari 2017. aasta kohtuotsus W ja V, C-499/15, EU:C:2017:118, punkt 45).
- 37 Selles osas peab Euroopa Kohu vastus eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustele võimaldama sellel kohtul võtta seisukoht kohtu pädevuse puudumise vastuväite suhtes, mille DU esitas määruse nr 2201/2003 artikli 8 alusel ning mida see kohus peab vajalikuks käsitleda enne teisi vastuväiteid ja sisulisi küsimusi.
- 38 Selles kontekstis on oluline tõdeda, et põhikohtuasjas on tegemist lapse ebaseadusliku äraviimisega 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 3 esimese lõigu ja määruse nr 2201/2003 artikli 2 punkti 11 mõttes.

- 39 Nimetatud sätetest tuleneb, et neis sätetes väga sarnases sõnastuses määratletud lapse äraviimise või kinnihoidmise ebaseaduslikkus esineb juhul, kui lapse äraviimise või kinnihoidmisega rikutakse isikuhooldusõigust, mis on kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal saadud selle liikmesriigi seaduse alusel, kus laps alaliselt elas vahetult enne äraviimist või kinnihoidmist (vt 8. juuni 2017. aasta kohtuotsus OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, punkt 36).
- 40 Käesoleval juhul viis isa põhikohtuasjas kõne all oleva lapse Rumeeniasse ilma lapse ema nõusolekuta, rikkudes selle liikmesriigi – nimelt Portugali Vabariik – seaduse alusel vanematele ühiselt antud isikuhooldusõigust, kus oli lapse harilik viibimiskoht enne tema äraviimist. Veel on selge, et Rumeenia kohtud, kellele esitati määruse nr 2201/2003 artikli 11 alusel avaldus, milles paluti teha 1980. aasta Haagi konventsiooni alusel otsus lapse tagasitoomiseks, on jõustunud kohtuotsusega kinnitanud, et lapse äraviimine oli ebaseaduslik ja määranud lapse Portugali tagasiviimise.
- 41 Sellest järeldub, et sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas ei tule ebaseaduslikult teise liikmesriiki viidud lapse vanemlikku vastutust käsitlevates küsimustes pädevat liikmesriigi kohut kindlaks määrata eelotsuse küsimustes viidatud määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõikes 1 ette nähtud üldise kohtualluvusnormi kohaselt, mis puudutab teise liikmesriiki viimist seaduslikult (vt selle kohta 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, punkt 42).
- 42 Vastavalt määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõikele 2 kohaldatakse sama artikli lõikes 1 ette nähtud üldist kohtualluvusnormi siis, kui muu hulgas selle määruse artiklist 10 – mis näeb ette erinormi lapse ebaseadusliku äraviimise või kinnihoidmise juhtudeks – ei tulene teisiti.
- 43 Lisaks tuleb märkida, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimused puudutavad üksnes määruse nr 2201/2003 tõlgendamist, kuigi eelotsusetaotlusest ilmneb, et põhikohtuasi puudutab mitte ainult vanemlikku vastutust, vaid ka ülalpidamiskohustusi, mis selle määruse artikli 1 lõike 3 punkti e kohaselt on määruse kohaldamisalast välja jäetud.
- 44 Vastavalt käesoleva kohtumääruse punktis 36 osundatud kohtupraktikale tuleb seega sõnastada esitatud küsimused ümber nii, et need viitavad määruse nr 2201/2003 artiklile 10, mis puudutab kohtualluvust lapseröövi korral, ja määruse nr 4/2009 artiklile 3, mis puudutab kohtualluvust ülalpidamiskohustuste küsimustes.
- 45 Eeltoodut arvestades tuleb võtta seisukoht, et oma küsimustega, mida tuleb käsitleda koos, on eelotsusetaotluse esitanud kohus palunud sisuliselt selgitada, kas määruse nr 2201/2003 artiklit 10 ja määruse nr 4/2009 artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et selle liikmesriigi kohtud, kuhu üks lapsevanematest on alaealise lapse ebaseaduslikult viinud, on pädevad menetlema selle vanema esitatud nõuet seoses nimetatud lapse hooldusõiguse ja ülalpidamiskohustustega, kui pärast kõnealust äraviimist on lapsel tekkinud selles liikmesriigis – mille kodakondsus on pealegi tema vanematel – teatud tugevusega sotsiaalsed ja perekondlikud sidemed, kuigi samas on selle teise liikmesriigi kohus, kus laps enne äraviimist elas, juba teinud esialgse õiguskaitse otsuse, millega ta andis lapse hooldusõiguse teisele vanemale ja määras tema elukohaks selle teise vanema koduse aadressi lapse esmase hariliku viibimiskoha riigis, mille kodakondsus sellel lapsel samuti on.
- 46 Lapse ebaseadusliku äraviimise juhtudel kuulub vanemliku vastutusega seotud asjades pädevus määruse nr 2201/2003 artikli 10 kohaselt üldreeglina selle liikmesriigi kohtutele, kus oli lapse harilik viibimiskoht vahetult enne tema äraviimist. Üldjuhul säilitavad kohtud selle pädevuse ning üle läheb see vaid juhul, kui laps on saanud uue hariliku viibimiskoha teises liikmesriigis ja lisaks on täidetud üks artiklis 10 nimetatud alternatiivsetest tingimustest (1. juuli 2010. aasta kohtuotsus Povse, C-211/10 PPU, EU:C:2010:400, punkt 41).
- 47 Põhikohtuasjas on selge, et kõnealuse lapse harilik viibimiskoht vahetult enne tema Rumeeniasse ebaseaduslikku äraviimist oli Portugalis.

- 48 Mis puutub sellise esialgse õiguskaitse otsuse toimesse, millega lahendati hooldusõiguse küsimus – nagu põhikohtuasjas tegid Portugali kohtud – ning millega määrati lapse elukohana kindlaks tema ema elukoht, mis asub Portugalis, siis tuleb märkida, et määruse nr 2201/2003 artikkel 10 näeb ette just olukorra, kus lapse harilik viibimiskoht muutub tema ebaseadusliku äraviimise või kinnihoidmise tagajärjel (8. juuni 2017. aasta kohtuotsus OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, punkt 55). Nagu käesoleva kohtumääruse punktis 39 sai juba märgitud, on ebaseadusliku äraviimise või kinnihoidmisega tegemist muu hulgas juhul, kui kohtuotsusel põhinevat hooldusõigust rikutakse.
- 49 Järelikult ei ole sellise esialgse õiguskaitse otsuse olemasolu määrava tähtsusega lapse „hariliku viibimiskoha“ kindlakstegemisel määruse nr 2201/2003 tähenduses, kuna mõiste „harilik viibimiskoht“ peegeldab peamiselt faktiküsimust (vt selle kohta 8. juuni 2017. aasta kohtuotsus OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, punkt 54).
- 50 Isegi kui oletada, et põhikohtuasjas on kõnealune laps saanud selle määruse tähenduses uue hariliku viibimiskoha Rumeenias, tuleb tõdeda, et nagu käesoleva kohtumääruse punktis 46 sai märgitud, võib see kohus end selle liikmesriigi kohtute asemel, kus oli lapse harilik viibimiskoht vahetult enne tema äraviimist, nimetatud määruse artikli 10 kohaselt pädevaks tunnistada vaid siis, kui üks nimetatud artikli 10 punktides a ja b toodud alternatiivsetest tingimustest on samuti täidetud.
- 51 Euroopa Kohtul on selles osas juba olnud võimalus rõhutada, et määruse nr 2201/2003 eesmärk on takistada laste ebaseaduslikke viimisi ühest liikmesriigist teise ning et lapse ebaseaduslik äraviimine – nagu põhikohtuasjas – ei peaks põhimõtteliselt tooma kaasa seda, et selle liikmesriigi kohtute pädevus, kus lapsel oli harilik viibimiskoht vahetult enne tema ebaseaduslikku äraviimist, läheb üle selle liikmesriigi kohtutele, kuhu ta viidi, ning seda ka mitte juhul, kui laps sai ebaseadusliku äraviimise järel viimati mainitud riigis hariliku viibimiskoha. Seega leidis ta, et määruse nr 2201/2003 artikli 10 punktides a ja b toodud tingimusi tuleb tõlgendada kitsendavalt (1. juuli 2010. aasta kohtuotsus Povse, C-211/10 PPU, EU:C:2010:400, punktid 43–45).
- 52 Põhikohtuasjas ei ilmne aga Euroopa Kohtule esitatud toimikust sugugi, et üks neist tingimustest oleks täidetud. Ühelt poolt nimelt – kui arvestada lapse ema poolt Portugali ja Rumeenia kohtutes esitatud nõudeid – ei saa olla küsimust sellest, et hooldusõigust omav isik oleks nõustunud lapse äraviimise või kinnihoidmisega määruse nr 2201/2003 artikli 10 punkti a tähenduses. Teiselt poolt – kui arvestada tagasitoomise nõuet, mis on esitatud vähem kui aasta pärast lapse äraviimist ning mille Rumeenia kohtud on rahuldanud, ning kuna ei ole teada, et Portugali kohtud oleksid teinud hooldusõigust käsitleva otsuse, mis ei hõlma lapse tagasitoomist – ei saa ühtegi selle määruse artikli 10 punktis b toodud tingimustest pidada täidetuks.
- 53 Järelikult tuleb tõdeda, et sellises olukorras, nagu käsitletakse põhikohtuasjas, on selle liikmesriigi kohtud, kus oli lapse harilik viibimiskoht vahetult enne tema ebaseaduslikku äraviimist, määruse nr 2201/2003 artikli 10 kohaselt pädevad seda last puudutavat nõuet menetlema.
- 54 Mis puutub eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevusse menetleda elatise nõuet, siis tuleb märkida, et määruse nr 4/2009 artikli 3 punkt d näeb ette, et liikmesriikides võib ülalpidamiskohustuste küsimusi olla pädev lahendama kohus, kes on kohtu asukohariigi õiguse kohaselt pädev menetlema vanemlikku vastutust käsitlevaid kohtuasju, kui nendega kaasneb ülalpidamiskohustust puudutav nõue, välja arvatud juhul, kui kohtualluvuse aluseks on üksnes ühe poole kodakondsus. Selle sätte kohaselt on määruse nr 2201/2003 artikli 10 alusel pädev kohus üldjuhul pädev läbi vaatama ka ülalpidamiskohustust puudutava nõude, mis kaasneb tema menetluses oleva vanemlikku vastutust käsitleva kohtuasjaga (vt selle kohta 12. novembri 2014. aasta kohtuotsus L, C-656/13, EU:C:2014:2364, punkt 35, ja 16. jaanuari 2018. aasta kohtumäärus, PM, C-604/17, ei avaldata, EU:C:2018:10, punkt 32).

- 55 Kuna – nagu tuleneb käesoleva kohtumääruse punktist 53 – Rumeenia kohtud ei ole määruse nr 2201/2003 artikli 10 kohaselt pädevad põhikohtuasjas kõne all olevat last puudutavat vanemliku vastutusega seonduvat nõuet menetlema, siis ei ole nad ka määruse nr 4/2009 artikli 3 punkti d alusel pädevad otsustama elatise nõude üle. Pealegi ei selgu Euroopa Kohtu käsutuses oleva toimiku materjalidest, et need kohtud võiksid siiski olla pädevad lahendama ülalpidamiskohustuse küsimust mõnel muul määruses nr 4/2009 toodud alusel.
- 56 Järelikult, arvestades Euroopa Kohtule teada olevaid asjaolusid, ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtul pädevust menetleda ei CV ja DU lapse hooldusõigust puudutavat nõuet ega ka tema elatist puudutavat nõuet, kuna see pädevus on Portugali kohtutel.
- 57 Kõike eeltoodut arvestades tuleb esitatud küsimustele vastata, et määruse nr 2201/2003 artiklit 10 ja määruse nr 4/2009 artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et sellises kohtuasjas nagu põhikohtuasi, milles üks vanemastest on lapse, kelle harilik viibimiskoht oli ühes liikmesriigis, viinud ebaseaduslikult teise liikmesriiki, ei ole selle teise liikmesriigi kohtud pädevad menetlema nimetatud lapse hooldusõigust puudutavat nõuet ega elatise kindlaksmääramise nõuet, kui ei ole tõendeid selle kohta, et teine vanem oleks lapse äraviimisega nõustunud või ei oleks esitanud lapse tagasitoomise nõuet.

Kohtukulud

- 58 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamiseiga seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000, artiklit 10 ning nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määruse (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et sellises kohtuasjas nagu põhikohtuasi, milles üks vanemastest on lapse, kelle harilik viibimiskoht oli ühes liikmesriigis, viinud ebaseaduslikult teise liikmesriiki, ei ole selle teise liikmesriigi kohtud pädevad menetlema nimetatud lapse hooldusõigust puudutavat nõuet ega elatise kindlaksmääramise nõuet, kui ei ole tõendeid selle kohta, et teine vanem oleks lapse äraviimisega nõustunud või ei oleks esitanud lapse tagasitoomise nõuet.

Allkirjad